

1. במדבר פרק לג פסוק נג

וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת-הָאֶרֶץ וְיִשְׁבְּתֶם-בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת-הָאֶרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ:

And you should drive out the inhabitants of the land, and dwell therein; for to you have I given the land to possess it.

2. רמב"ן במדבר פרק לג פסוק נג ד"ה והורשתם

על דעתי זו מצות עשה היא, יצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'. ואלו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתישב שם, יעברו על מצות ה'. ומה שהפליגו רבותינו (כתובות ק' ב) במצות הישיבה בארץ ישראל ושאסור לצאת ממנה, וידונו כמורדת האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל, וכן האיש, בכאן נצטוונו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה...

3. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קי:קיא.

מתני'. הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין, אחד האנשים ואחד הנשים... ת"ר: הוא אומר לעלות, והיא אומרת שלא לעלות - כופין אותה לעלות, ואם לאו - תצא בלא כתובה, היא אומרת לעלות, והוא אומר שלא לעלות, ואלו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתישב שם, יעברו על מצות ה'. ומה שהפליגו רבותינו (כתובות ק' ב) במצות הישיבה בארץ ישראל ושאסור לצאת ממנה, וידונו כמורדת האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל, וכן האיש, בכאן נצטוונו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה...

Mishna All may force their family to ascend to Eretz Yisrael, i.e., one may compel his family and household to immigrate to Eretz Yisrael, but all may not remove others from Eretz Yisrael, as one may not coerce one's family to leave. Likewise, all may force their family to ascend to Jerusalem, and all may not, i.e., no one may, remove them from Jerusalem. Both men and women may force the other spouse to immigrate to Eretz Yisrael or to move to Jerusalem...

Gemara... The Sages taught: If the husband says that he wishes to ascend, i.e., to immigrate to Eretz Yisrael, and his wife says that she does not wish to ascend, one forces her to ascend. And if she will not do so, as she resists all attempts to force her to make the move, she is divorced without receiving her marriage contract, i.e., she forfeits her rights to the benefits outlined in the marriage contract. If she says that she wishes to ascend to Eretz Yisrael and he says that he does not wish to ascend, one forces him to ascend. And if he does not wish to immigrate, he must divorce her and give her the marriage contract. If she says that she wishes to leave Eretz Yisrael, and he says that he does not wish to leave, one forces her not to leave. And if she does not wish to stay in Eretz Yisrael and resists all attempts to force her to stay, she is divorced without receiving her marriage contract. If he says that he wishes to leave Eretz Yisrael and she says that she does not wish to leave, one forces him not to leave. And if he does not wish to stay in Eretz Yisrael, he must divorce her and give her the marriage contract...

In relation to the basic point raised by the mishna concerning living in Eretz Yisrael, the Sages taught: A person should always reside in Eretz Yisrael, even in a city that is mostly populated by gentiles, and he should not reside outside of Eretz Yisrael, even in a city that is mostly populated by Jews. The reason is that anyone who resides in Eretz Yisrael is considered as one who has a God, and anyone who resides outside of Eretz Yisrael is considered as one who does not have a God. As it is stated: "To give to you the land of Canaan, to be your God" (Leviticus 25:38). The Gemara expresses surprise: And can it really be said that anyone who resides outside of Eretz Yisrael has no God? Rather, this comes to tell you that anyone who resides outside of Eretz Yisrael is considered as though he is engaged in idol worship...

The Gemara explains: That verse is necessary for that which was taught by Rabbi Yosei, son of Rabbi Hanina, who said: Why are these three oaths (Song of Songs 2:7, 3:5, 8:4) needed? One, so that the Jews should not ascend to Eretz Yisrael as a wall, but little by little. And another one, that the Holy One, Blessed be He, adjured the Jews that they should not rebel against the rule of the nations of the world. And the last one is that the Holy One, Blessed be He, adjured the nations of the world that they should not subjugate the Jews excessively.

4. תוספות מסכת כתובות דף קי: ד"ה הוא אומר לעלות

אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליזהר בהם ולעמוד עליהם.

5. שו"ת מהרי"ט חלק ב - יורה דעה סימן כח

ומה שאמר שיש כמה מצות התלויות וכמה עונשין שאין אנו יכולין להזהר בהם דברי תימה הם שמי שירצ' לקנות לו קרקע בא"י יכול לקיי' כל מ"ע כגון לקט שכחה ופא' וכיוצ' בהם ומצו' ל"ת נמי יזהר בהם ומי מעכב על ידו... והאיר את עיני שמצאתי בהגהות מרדכי כלשון הזה כת' רבינו חיים כהן בתשובה דה"מ בימיהם שהיה שלום אבל עכשיו שהדרכים משובשים אינו יכול לכופה דהו"ל כמו חפץ להוליכה למקום גדודי חיה ולסטים ואפי' אם יעמיד לה ערבים מגוף לממון ערביך ערבה צריך ע"כ הרי שתשובת הר' חיים כהן ז"ל לא באה אלא מטעם סכנת הדרכי' ומ"ש בתו' דאין מצוה לדור בא"י הגהת תלמיד היא ולאו דסמכא היא כלל.

6. שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבדים סימן רסז סעיף פד

עבד שאמר לעלות לארץ ישראל, כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלהו שם. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ, אינו יכול להוציא את עבדו עד שירצה. ודין זה בכל זמן, **אפילו בזמן הזה שהארץ ביד עובדי כוכבים.**

7. ביאור הגר"א יורה דעה סימן רסז ס"ק קסא

(קסא) ודין זה כו'. ממש"ש ת"ר לעולם ידור כו' והיינו בזה"ז **ודלא כר' חיים בתוס'** שם ד"ה הוא אומר כו':

8. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן קב (1952)

ובדבר שאלתך אם יש מצוה עכשיו לדור בא"י כהרמב"ן או כהר" חיים בתוס' כתובות דף ק"י דאינה מצוה בזה"ז. הנה **רוב הפוסקים סברי דהוא מצוה.** אבל פשוט שאין זה בזה"ז מצוה **חיובית** שעל הגוף דא"כ היה ממילא נמצא שאסור לדור בחו"ל משום שעובר על עשה כמו מי שילבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית שיש איסור ללבוש כדי שלא יעבור על עשה דציצית, **ולא הוזכר איסור אלא על הדר בא"י שאסור לצאת ע"מ לשכון בחו"ל** ברמב"ם פ"ה ממלכים ה"ט, וג"כ הא ודאי אינו איסור לאו ואם היה איסור גם לאנשי חו"ל הי"ל לרמב"ם לומר סתם אסור לשכון בחו"ל אא"כ חזק בא"י הרעב משמע דרך ליושבי א"י יש איסור שאסרו חכמים **אבל מצד העשה אינה חיובית אלא כשדר שם מקיים מצוה.** ובחדושי הארכתי הרבה בדברי ר"ח שבתוס' כתובות. וכיון שאינה מצוה חיובית יש ודאי להתחשב בהחשש של הר"ח בתוס' אם יוכל ליזהר במצות התלויות בארץ.

9. "ויאל משה" מאמר שלש השבועות עמ' קכג:

כי ע"י הכתות האלה שמשכו לב העם, **ועברו על השבועה של דחיקת הקץ** ליקח המלוכה וחירות קודם הזמן, נהרגו ר"ל ששה מליונים מישראל... שזהו העונש המר המבואר על זה בגמ'...

10. מכתב הגאון ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל

הנה מאז הכיר האחד אברהם אבינו את בוראו, היה קושר כל תקותו והבטחתו בהנחילו את ארץ הקודשה לבניו, והלך לה לארכה ולרחבה ונטע אשל (בראשית כ"א), ואחריו יצחק זרע בה וחפר בארות מים (שם כ"ו), וכן יעקב בנה בית (שם ל"ג), וכל פסגת תקותם היתה כי בניהם ישבו בארץ המוריה. – ומיום מתן תורתנו הקדושה לא פסקה הנבואה מלצוות על ישוב הארץ, ואין לך פרשה שבתורה שלא נזכרת בה ארץ-ישראל, ואף במצוות של חובת הגוף נאמר: "כי יביאך" – "כי תבואו" – עשה מצוה כדי שתבוא אל הארץ, ואף במצוות מושכלות ונוהגות בכל מקום ובכל זמן, כמו כיבוד אב ואם, נאמר: "למען יאריכון ימיך על האדמה" וגו' (שמות כ').

והקפיד השם יתברך על כבוד הארץ יותר מעל כבודו, כביכול, עד שבעשיית העגל, אחרי שובם, מחל להם השי"ת, "וינחם על הרעה אשר דבר לעשות" (שמות ל"ב). ועל הוציאם דבת הארץ וימאסו בארץ חמדה – נשבע ד' ולא ינחם, כמו שנאמר: "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם" (במדבר י"ד).

ומיום שנבחרו ציון וירושלים, – דוד בתהלותיו, ישעיה בחזיונותיו, ירמיה בתוכחותיו ויחזקאל במשליו, לא פסקו להפליג במצות ישוב הארץ ולהשתפך נפשם בחרדת הקודש אשר בתוככי ירושלים...

אולם זה במאה הזאת זרחו קווי אור ע"י גדולי המעש כמו מונטיפיורי וכו"ב בהתעוררות רבה, ומהרבנים ר' צבי הירש מטאהרן ור' אליהו מגריידיץ, לבנות ולשכלל ירושלים ולהסיר שוממותיה כמעט, עד כי נתרחב הדבר ע"י הנלהבים, ורבנים הרבה עמדו מנגד, ואף אותם שהיה בלבם לקרב את הדבר שמו יד לפה, מפני כי חרדו מהנלהבים שלא יגדישו הסאה ומהג' שבועות שהשביע לבנות ירושלים (כתובות קי"א, ושיה"ש רבה ב...).

אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן רעמא, **ניתן צו אשר ארץ-ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות וברשיון המלכים קמה מצות ישוב ארץ-ישראל** ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה (ספרי פ' ראה) – למקומה, **המצוה על כל איש לסייע בכל יכלתו לקיים מצוה זו...** ואף כי כעת תחת ממשלת ארץ-האי – עם בריטניה המתונה – אז בטח הוא ענין העומד ברומו של עולם...

אבל יהיה איך שיהיה מצות ישוב ארץ-ישראל לא נפטר מזה, כל מי שבכחו יעשה. וזכות המצוה הזאת תגן על עמו ישראל בכל מקומות מושבותיהם להצילם מכל רעה, ועיניהם ועיינו תחזינה בשובו לציון ולשמוע בעת יאמר לציון מלך אלקיך בב"א.

11. רמב"ם הלכות אישות פרק יג הלכה כ

אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה...

12. רמב"ם הלכות מלכים פרק ה

הלכה ט – אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא **ללמוד תורה או לישא אשה** או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא **לסחורה**, אבל **לשכון בחוצה לארץ אסור** אלא אם כן חזק שם הרעב עד שנעשה שוה דינר חטין בשני דינרין, במה דברים אמורים כשהיו המעות מצויות והפירות ביוקר, אבל אם הפירות בזול ולא ימצא מעות ולא במה ישתכר ואבדה פרוטה מן הכיס, יצא לכל מקום שימצא בו ריוח, ואף על פי שמותר לצאת אינה מדת חסידות שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כלייה למקום.

הלכה י – גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אביה ומתגלגלין על עפרה, וכן הוא אומר כי רצו עבדיך את אביה ואת עפרה יחוננו.

הלכה יא – אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין...

הלכה יב – **לעולם ידור אדם בארץ ישראל** אפילו בעיר שרובה עכו"ם ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"ז...

13. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין

מצוה רביעית שנצטוונו **לרשת הארץ** אשר נתן הא-ל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה. והוא אמרו להם (מסעי לג ורמב"ן שם) והורשתם את הארץ... ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל עד שאמרו (ת"כ בהר פ"ה ה"ד וכע"ז כתובו' קי ב, וש"נ, מלכים ספ"ה) שכל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד עבודה זרה... וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה הזה שנצטוונו לרשת הארץ ולשבת בה. **אם כן היא מצות עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות** כידוע בתלמוד במקומות הרבה. ולשון ספרי (ראה יב כט) מעשה ברבי יהודה בן בתירה ור' מתיא בן חרש ור' חנניה בן אחי ר' יהושע ור' נתן שהיו יוצאין חוצה לארץ והגיעו לפלטיה וזכרו את ארץ ישראל וזקפו את עיניהם וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות אמרו ישיבת ארץ ישראל **שקולה כנגד כל המצות שבתורה**:

14. שו"ת ציץ אליעזר חלק ז סימן מח - קול אורחות המשפטים פרק יב

אזכיר בנוגע לזה רק מה שראיתי בשו"ת תולדות יעקב (מבעל שארי יעקב), חחו"מ סי' ח' שעמד על המחקר על שהרמב"ם השמיט ממניין מצוותיו מצוות יישוב א"י, שרבות דיברו על כך הפוסקים ומבאר, ודומה דמטו לה גם משמיה דמרן הגרא"י קוק ז"ל, מפני **שכבר כלל לנו הרמב"ם בשרשים שלו, בשורש ד - ה, שאין למנות ציוויים הכוללים התורה כולה או מצוות הרבה**, כאילו יאמר עשה כל מה שצויתך, ומשום כך לא מנה גם מצוות יישוב ארץ ישראל במצוות עשה, מפני שהיא מצווה שכוללת הרבה מצוות ביחד, כמו שאמרו מ"מ צותה תורה לישב בארץ כדי לקיים מצוותיה, הרי מצווה זו של ישיבת א"י היא מצווה כזו אשר ע"י נעשות מצוות הרבה ונקראת מטעם זה מצווה כוללת ומצווה כזו לא חשב הרמב"ם במנין המצוות שלו.

15. שדי חמד, מערכת האל"ף עמוד 66

...מדהשמיט זה הרמב"ם נראה דס"ל דהיא מדרבנן כמ"ש הרשב"ש... כמ"ש בכנסת הגדולה יו"ד ס' רל"ט הגהות הטור אות ל"ג.

16. מגילת אסתר שכחת העשין

מצוה ד. נראה לי כי מה **שלא מנא הרב הוא לפי שמצות ירושת הארץ וישיבתה לא נהגה רק בימי משה ויהושע ודוד וכל זמן שלא גלו מארצם אבל אחר שגלו מעל אדמתם אין מצוה זו נוהגת לדורות עד עת בוא המשיח**, כי אדרבא נצטוונו לפי מה שאמרו בסוף כתובות (דף קי"א) שלא נמרוד באומות... ודרשו בו שלא יעלו ישראל בחומה...

17. שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן תנד

...הנה בדין ישיבת ארץ ישראל בזמן הזה אם היא מצוה **כבר האריכו בזה ראשונים ואחרונים והעלו שהיא מצוה...** (ב) והנה הרמב"ן... (ג) והמגלת אסתר... (ו) אך התירוץ הנכון מ"ש בס' מעיין החכמה סי' ע"ד משום שעיקר תכלית ביהמ"ק לצורך ארון וכפורת כדכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם... **ע"כ אין למנותם לשתי מצוות. ומנה ביהמ"ק שהיא מצוה לעצמה והוא לצורך ארון וכפורת** ע"ש דבריו כי נעמו. וזה עצמו נ"ל הטעם בענין ישיבת א"י **דמצוות החרם תחרימם היא כדי שאנחנו נשב בארץ...** (ז) **העולה מזה שאין סמך כלל מהרמב"ם לומר שאינו נוהג בזה"ז והדבר ברור שנוהג בזה"ז... אולם יש גדולי עולם שבלי ספק גם שם הי' ישראל מפרנסים אותם ואם כדי שלא יצטרכו לבריות כמ"ש המעיל צדקה [סי' כ"ו]...** (ח) מעתה אם ידור אדם בא"י ואין לו שם שום מצב פרנסה רק הנשלח לו מחו"ל ועדיין השפעת מזונותיו ע"י השר שמחו"ל. מה זו ישיבת א"י. וזה **נ"ל טעם הגדולים שלא נסעו לא"י... וגם סכנת דרכים אינה בזה"ז...** (נו) איברא דכל זה הוא רק כשאין לו רשות מהממשלה לעלות. אבל אם השיג רשות לעלות ולהתיישב שמה שוב מחויב לעלות דמעתה ליכא הטעם דכל דליתא בציבור ליתא ביחיד שאם יותן רשות לכל ישראל לעלות לא יחשב שעולין בחומה. כי בחומה פרש"י ביד חזקה. **גם י"ל כי אם יותן רשות לכולם יחשב פקודה.** אף דבאופן זה היינו בלא פקודה ליתא בציבור. מ"מ י"ל בזה. שנקרא איתא בציבור. אך זה ברור שאין חיוב לעלות אפי' ברשות רק להתיישב שמה בתוך קיבוץ אנשים מישראל הכשרים. כי באם לאו יצא ח"ו שכרו בהפסדו. כי קיבוץ אנשים כשרים הוא תועלת גדול לקיום כל המצות בכלל וביחוד למצות התלויות בארץ כמובן... (סב) ולדינא נראה דודאי אין חיוב העלאה בזה"ז רק אם עולה מקיים אח"כ מצוה גדולה בישיבתה. אבל חיוב לעלות ליכא...

18. שו"ת יחוה דעת חלק ג סימן סט

... והרמב"ן בספר המצוות מנה מצות יישוב ארץ ישראל למצות עשה מן התורה... ואמנם הגאון רבי יצחק די ליאון בספרו מגלת אסתר כתב, שהרמב"ם חולק וסובר שאין מצות יישוב ארץ ישראל נוהגת לאחר גלות ישראל מעל אדמתם, ואין זו מצוה הנוהגת לדורות, אולם דבריו תמוהים, כי באמת מבואר בדברי הרמב"ם ביד החזקה (בהלכות אישות סוף פרק י"ג, ובהלכות עבדים פרק ח' הלכה ט'), שמצוה זו נוהגת גם בזמן הזה. **וכן פסק הרמב"ם למעשה בתשובותיו** (סימן ק"פ). וכבר עמדו האחרונים על דברי המגלת אסתר הנ"ל, **ודחו דבריו בשתי ידיים**, ראה בדברי מרן החיד"א בספר יעיר אזן (מערכת י' אות ה'), ובדברי הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת נשמת כל חי (חלק יו"ד סימן מ"ח). וראה עוד בשו"ת נוה שלום (סימן ז'), ובשו"ת אבני נזר (חלק יו"ד סימן תנ"ד), ובשו"ת חבלים בנעימים (חלק ב' סימן קל"ב, וחלק ה' סימן מ"ה), ובשו"ת דבר יהושע חלק ב' (סימן ע"א) ועוד...

על גלות וצער

השכינה הק'.

על גלות וצער השכינה הק'; שנתקיים בנו בעוה"י דברי ירמיה
הנביא כי ותפשי החורה לא ידעוני והרועים פשעו כי

שומו שמים על זאת להקים שלטון של כופרים, הכופרים
בה' ובחורחו הק' בארץ ישראל תחת שם ישראל;
שכל יסודם על חוקי הגוים, ולעבור על השבועות
שהשביע הקב"ה את כנסת ישראל שלא ימדרו באומות;
ולשאת באחריות שפיכות דמים ולשאת באחריות על כל
חטובות של המדינה דח"ל, רק בשביל כלבים שיתנו
עבור מוסדות החינוך

הישמע כזאת להכנים בציבור החדדי זעזוע
כוזבות ולגלות פנים שלא כהלכה

על כן נחאסף ביום כי ה' אייר חשני"ג בבית המדרש קהל ידאים
חסידים דח' מאה שערים בשעה 4.30 (9.30 לשא"י)

לאמירת תהילים וקריאת ויחל

לעורר רחמי שמים להוצאינו מהגלות המר הנה וישלח לנו
משיח צדקנו במהרה רידן